

Molbohistorierne på grønlandsk i Atuagagdliutit 1865 - billeder og tekst

af Inge Kleivan

De gamle numre af *Atuagagdliutit*, Grønlands ældste blad, som blev grundlagt i Godthåb i 1861 af inspektør H. Rink, indeholder meget spændende stof både set med datidens og med nutidens øjne. Her finder man grønlandske fangeres egne beretninger om deres fangstrejser, lokale nyheder og årsberetninger, og her er talrige fortællinger, som er oversat fra dansk, både klassiske historier og historier, som der ikke længere er nogen, der læser på noget sprog.

Blandt de oversatte fortællinger er et udvalg af de danske molbohistorier. Der er trykt seks i nr. 50, den 20. juli 1865, spalte 787-792, og en i nr. 51, den 17. august 1865, spalte 793-794, og de er forsynet med to billedark med ialt otte små illustrationer.

Der er enkelte af de oversatte historier i de tidlige årgange af *Atuagagdliutit*, som er illustreret, men størstedelen af de billeder, som de gamle numre af *Atuagagdliutit* med rette er berømt for, har ikke noget direkte at gøre med indholdet; det er illustrationsbilag, der fortæller om forholdene ude i verden.

Der er én mand, som man frem

for nogen anden forbinder med de gamle numre af *Atuagagdliutit*, og det er Lars Møller. Det er da også hans signatur, L. M., som man finder på de to billeder, som er anbragt nederst til højre på billedsiderne.

Lars Møller, eller Arkaluk, som han blev kaldt, begyndte at arbejde i bogtrykkeriet ved dets start i 1857, da han var 15 år gammel. I 1861 rejste han med Rink til Danmark, hvor han blev videreuddannet et halvt års tid; det blev hans eneste tur til Danmark. Ved fremstillingen af *Atuagagdliutit* samarbejdede han de første år med Rasmus Berthelsen, som var den egentlige redaktør, men da denne i 1874 trak sig tilbage for helt at hellige sig arbejdet som kateket og lærer ved seminariet i Godthåb, overtog Lars Møller ansvaret, og det beholdt han, lige til han blev 80 år i 1922.

Lars Møller har i en beskrivelse af sin barndom og tidligste ungdom givet en levende skildring af sine første år i trykkeriet. Det var Rink, som ikke selv havde nogen professionel uddannelse som bogtrykker, der lærte ham op. Lars Møller fortæller, at han i starten holdt

meget af at være i trykkeriet, men at han efter nogle dages forløb blev træt og begyndte at tvivle på, om han nogen-sinde ville komme til at beherske dette arbejde.

Lars Møller skrev disse erindringer allerede i 1864, 22 år gammel, på opfordring af søløjtnant Emil Bluhme, som lod dem indgå i sin bog „Fra et Ophold i Grønland 1863–64“, der udkom i 1865. Bluhme trykte dem i den sproglige form, som han havde modtaget dem i. I vore dage må det i almindelighed anses for forkasteligt at trykke en tekst, der er skrevet så ubehjælpsomt på et fremmed sprog, uden at udgiveren foretager en vis sproglig revision, fordi det kan give læserne et fejlagtigt indtryk af den pågældendes evner, men da Lars Møllers indsats i Grønlands kulturliv er velkendt og højt værdsat, kan der næppe ske nogen skade ved her at gengive hans retskrivning og hans måde at udtrykke sig på dansk på, som bærer præg af, at han har lært dansk ved mundtlig kontakt med danskstalende.

Efter at have fortalt om hvordan sprogvanskelighederne de første år lagde sig hindrende i vejen for oplæringen, fordi Lars Møller dengang ikke kunne ret meget dansk, og Rink ikke kunne ret meget grønlandsk, skriver Lars Møller videre:

„Paa 3te Aar, saa bekyndt jeg at kan gjøre og gjende hvorledes det er Bogtrykkernes Kunster og bekyndt at søndes det var morsomt at være i B*g*tr*kk*i. Og 2 Aar senere, fik jeg en Dræng at hjælpe mig, som lære til typergraph.

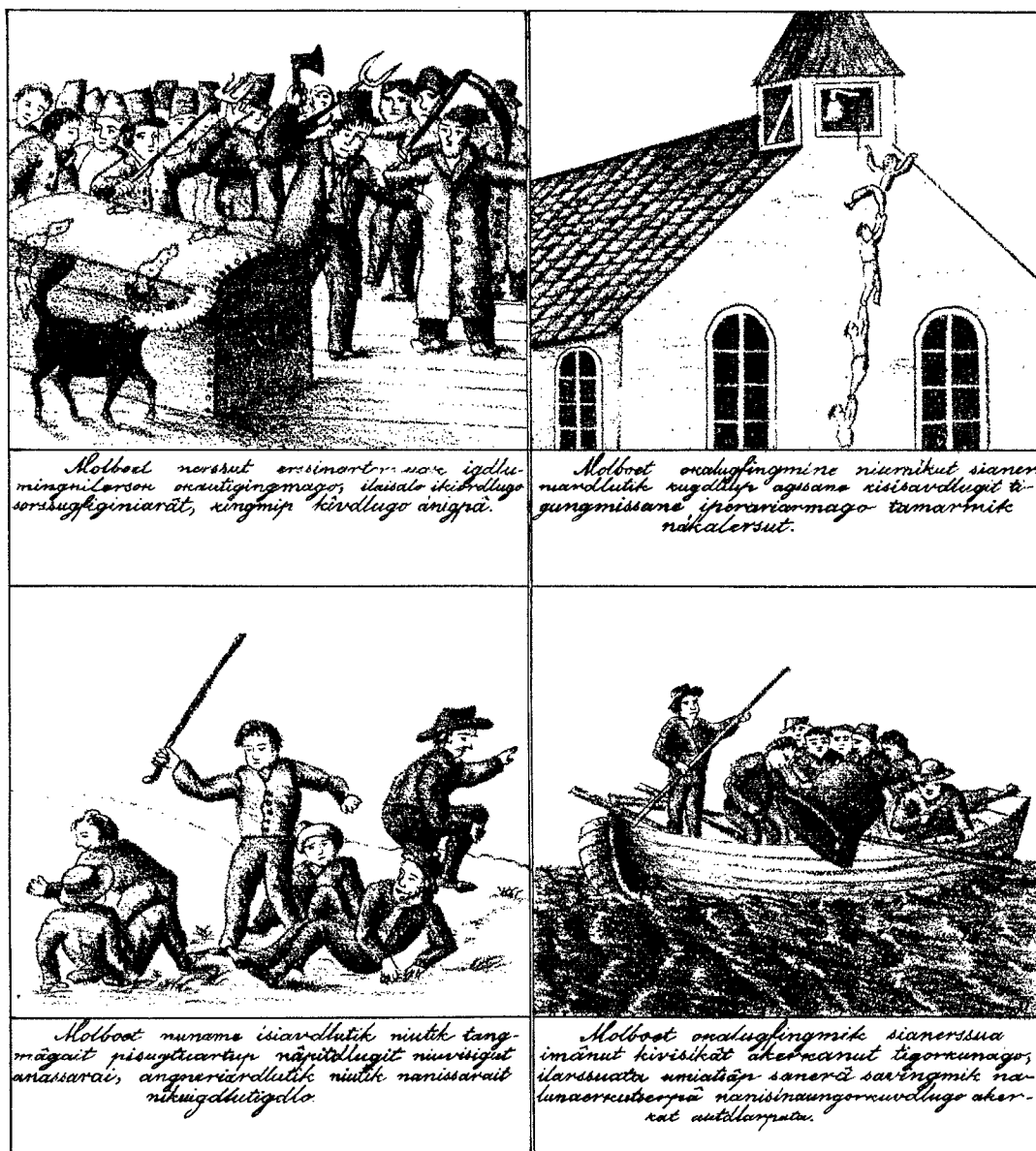
Fra dennegang 1857 blev jeg beständig i Bogtrykkeriet om vinderen; – og

om Sommeren naar jeg bleven færdig saa gaaer jeg saadanne som jeg selv vil; gaaer paa Skyde eller op til Fjæls, eller gik med Kajak eller bleve hjemme og øve mig tegne; Og skrive Omvendt (som man skreve paa Steen)“ (s. 251).

Lars Møller lavede en del selvstændige illustrationsbilag, men det er rimeligt at forestille sig, at de allerfleste af de mange træsnit og litografier med ikke-grønlandske motiver, som findes i Atuagagdliutit, må være lavet efter forlæg i form af illustrationer i bøger og blade, som Rink og andre lånte ham.

Det var ikke sædvane i de ældre numre af Atuagagdliutit at angive kilder, hverken når det gjaldt billedmateriale eller tekst. Men det er ikke så vanskeligt at finde ud af, om Lars Møller har haft forlæg til illustrationerne til molbohistorierne, for man kan simpelt hen undersøge, hvordan de danske udgaver af molbohistorierne, som var udkommet før 1865, så ud.

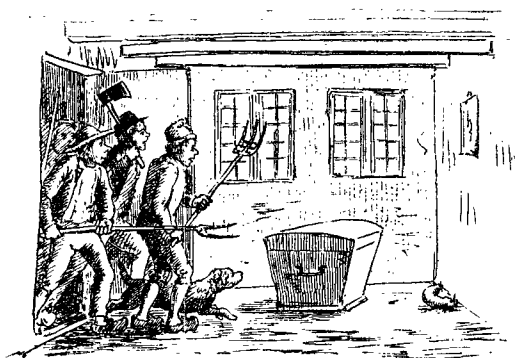
Den første trykte udgave udkom i begyndelsen af 1770erne; det nøjagtige årstal lader sig ikke længere fastslå, for der er så vidt vides ingen eksemplarer tilbage af denne publikation. Den må være slidt op af ivrige danske læsere på tilsvarende måde, som man plejer at fortælle, at de tidlige numre af Atuagagdliutit blev læst i stykker. Hvad Atuagagdliutit angår, er man dog i den heldige situation, at et vist antal numre ikke kom i cirkulation i Grønland og derved er blevet bevaret for eftertiden. I 1780 udkom der en dansk illustreret udgave af molbohistorierne, men der er intet, der tyder på, at de simple træsnit i denne udgave har været forbilledet for Lars

Lars Møllers illustrationer i Atuagagdliutit fra 1865.

Øverst til venstre: Da molboerne fortalte om det meget skrækindjagende dyr, der var i deres hus, og nogle af dem ville hjælpe med til at angribe det, tog hunden det i munden og løb ud med det. Nederst til venstre: Da molboerne sad på jorden og ikke kunne finde deres ben, mødte en spadserende dem og slog på deres ben; da det gjorde ondt på dem, fandt de deres ben og rejste sig.

Øverst til højre: Molboerne ville via deres ben ringe i kirken, og da den øverste skulle spytte i hænderne og slap taget, faldt de alle sammen ned. Nederst til højre: Da molboerne sænkede deres store kirkeklokke i havet, for at fjenden ikke skulle tage den, satte en af dem et mærke med en kniv på bådens ræling, for at de skulle kunne finde den, når fjenden var draget bort.

Illustrationer fra V. Fausbølls samling af molbohistorier fra 1862:

„Mavepølsen“
 „Benene“
 „Kirkeklokken“

Møllers illustrationer. Forbilledet er helt klart at finde i den samling molbohistorier, som V. Fausbøll udgav i 1862.

„Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter“ er en lille bog, ca. 13 cm bred og 16,5 cm høj. Illustrationerne til de enkelte historier er anbragt på højresiderne, så man må dreje bogen en halv omgang for at se dem. Der er ingen speciel ramme om tegningerne, men bogens kanter danner rammen om den enkelte tegning. Kunstnerens navn er ikke angivet, men Arthur Christensen karakteriserer meget træffende i sin bog om „Molboernes vise Gjerninger“ (1939 s. 67) tegningerne hos Fausbøll som tegninger „i Marstrands stil“, idet de minder om de humoristiske tegninger, som maleren Wilhelm Marstrand lavede så mange af i det 19. århundrede.

Af de syv molbohistorier, som er oversat til grønlandsk i Atuagagdliutit, hører de seks til de klassiske historier, som også var med i den første danske udgave: „Mavepølsen“, „Benene“, „Kirkeklokken“, „Spegesilden og Aalen“, „Storken og Hyrden“ og „Jerngryden og Manden, som gik nedenom hjem“. Den første historie kaldes hos Fausbøll „Mavepølsen og Hvedebrødet“, men den sidste del af historien, som kun er en anden udnyttelse af motivet i den første del af historien, er ikke oversat til grønlandsk. Disse seks historier indgår også i de senere danske udgaver af molbohistorierne, hvor der er kommet mange andre historier til.

Den syvende oversatte historie, som handler om, hvordan molboerne dannede et levende reb til kirkeklokken ved

at stå oven på hinanden, er derimod ikke almindelig kendt. Den findes trykt blandt noterne i Fausbølls bog, hvor den præsenteres som en variant af historien om „Det tørstige Træ“. Historien om hvordan molboerne ringede med kirkeklokken, har Fausbøll hentet fra „Den danske Børneven. En Læsebog for Borger- og Almueskoler“, som var udarbejdet af Peder Hjort og trykt i København i 1839.

Sammenholder man nu den grønlandske oversættelse i Atuagagdliutit med de tilsvarende tekster i Fausbølls bog, viser der sig at være visse mindre uoverensstemmelser. Kilden må have været det afsnit i Hjorts læsebog, som har titlen „Lystige Æventyr“ (s. 152–156), og som indeholder netop de syv molbohistorier, der er oversat i Atuagagdliutit. De bringes også begge steder i den samme rækkefølge. Det vil altså sige, at det er to forskellige publikationer, som har været kilde til henholdsvis billeder og tekst til molbohistorierne i Atuagagdliutit.

Det er langt fra alle molbohistorierne, der oprindelig er danske, for de er i slægt med fortællinger med lignende motiver, som kendes fra mange lande, langt tilbage i tiden. I nogle lande er disse korte, humoristiske historier ligesom i Danmark knyttet til befolkningen i et bestemt geografisk område.

Historierne har en vis almenmenneskelig appel, fordi de handler om et almenmenneskeligt fænomen, nemlig om dumme folk, folk, som er dummere end en selv. Det karakteristiske ved mange af historierne er, at molboerne nøje overvejer situationen, og at den kloge

Fra V. Fausbølls bog: „Det tørstige Træ“. I Grønland valgte man i stedet historien med molboerne, der skulle trække i kirkeklokken. (Se Lars Møllers tegning s. 158).

løsning, som de tror, de vælger, altid viser sig at være den dummeste.

Det er ikke så mærkeligt, at molbohistorierne har været og stadig er populære i Danmark, og at de også er blevet oversat til flere fremmede sprog, fransk i 1896, norsk i 1923 og islandsk i 1933, men det allerførste fremmede sprog, som de danske molbohistorier blev oversat til, var grønlandsk i 1865.

Efter de syv molbohistorier i Atuagagdliutit følger en kort efterskrift, der i oversættelse lyder: „Disse danske historier svarer helt til de grønlandske fortællinger om inuarugdligkat og inorut-sit.“ Fortællingerne om molboerne sammenlignes altså med fortællinger om overnaturlige væsener, grønlandske dværge og kæmper, fordi disse væsener ud fra en almindelig menneskelig vurdering undertiden bærer sig ejendommeligt og tåbeligt ad på en måde, der kan minde lidt om molboernes facon. Sammenligningen halter dog, bl. a. fordi molboerne trods alt er mennesker.

Men idiothistorier eller tossehistorier

med mennesker i hovedrollen, som molbohistorierne kan grupperes sammen med, er heller ikke ukendte i Grønland. Der er særlig én kategori af historier, som længe har været populære i Grønland, nemlig historier om folk, som bærer sig tåbeligt ad, hvad enten det er danskere eller grønlandere, når de står overfor noget ukendt, men det vil føre for vidt her at komme nærmere ind på disse historier, som er et resultat af kulturkontakt.

Under hver af de otte små illustrationer til molbohistorierne i *Atuagag-dliutit* findes der trykt en kort håndskreven omtale af, hvad det enkelte billede forestiller, og hvad handlingen går ud på. Det er et fint eksempel på, at Lars Møller til fulde havde lært kunsten „at skrive Omvendt“. De enkelte billeder måler, når man ser bort fra billedteksten, ca. 9,2 cm gange 7,9 cm. Lars Møller har altså arbejdet med et noget mindre format end tegneren til Fausbølls bog. Det har ikke helt kunnet undgås, at Lars Møllers illustrationer, hvor så mange detaljer er presset sammen på så lidt plads, i nogle tilfælde virker lidt gnidrede. Billederne er sat op på to modstående sider med to i hver række, så det ved første øjekast ligner en tegneserie af den slags, som ikke anvender tegneseriebobler, men har teksten anbragt under billederne. De to billedsider er trykt på en kraftigere type papir, og arkene er 3,5 cm kortere end tekstsiderne.

Spørgsmålet om hvorfor der er to illustrationer til én af historierne, når der kun er én illustration til alle de andre, kan sikkert besvares ganske en-

kelt: fordi det derved var muligt at lave en symmetrisk opstilling med fire billeder på hver side. At det er historien om „Spegesilden og Aalen“, der er blevet forsynet med to illustrationer, viser en klar forståelse for, at netop denne historie er sammensat af to episoder, nemlig en historie om at prøve at få døde dyr til at yngle, og en historie om at straffe et dyr, der lever i vandet, ved at drukne det.

Den første af de syv molbohistorier, som er illustreret, er historien om „Mavepølsen“. Her tror molboerne, at de står over for et ukendt og farligt dyr, som imidlertid viser sig kun at være en pølse. Det ser ikke ud til, at Lars Møller har ladet sig inspirere ret meget af illustrationen i Fausbøll. Mens tegningen i den danske bog viser det øjeblik, hvor hunden løber ind, og bønderne trænges forsigtigt i døren med deres høtyve etc., viser Lars Møller situationen et øjeblik senere, hvor hunden løber afsted med pølsen i munden, mens de mange mennesker, som har vovet sig ind i stuen i en tæt klynge, ser til. Mændene med de høje hatte og manden med den lange frakke med de store knapper og nissehuen ser ikke rigtig ud, som man i vore dage forestiller sig molboerne, men fremstillingen må have været mere acceptabel for datidens grønlandere, som havde et mere begrænset sammenligningsgrundlag. I den danske tekst nævnes følgende redskaber, som også alle ses på tegningen i Fausbøll: økse, høtyv og møggreb, mens den grønlandske tekst nævner: økse, le og møggreb, og det er disse redskaber, som ses på Lars Møllers tegning.

*Molboot angmässat taresjortighat tar
siliughamut kilugait erniortuuvdlugut.*

*Molboot putörugton putallarumavdlugo
imänuut mangugpiät.*

*Molboot norsutautimut pärssissok iisigut
tarsuun kigssumiavdlugo uterriak unger
tikät.*

*Molboot nuuvantim pärssuamut isen
dlutik igarsuun arnagigak kalagton
takugamiko pissiareniväl.*

Lars Möllers illustrationer i Atuagagdliutit fra 1865.

Øverst til venstre: Molboerne hældte saltede ammæssætter i dammen (egentl. den lavede sø), for at de skulle yngle.

Nederst til venstre: Idet molboerne bar kvæghynden med de store fødder, lod de ham jage storke bort.

Øverst til højre: Fordi molboerne ville straffe tobisen, puttede de den ned i vandet.

Nederst til højre: Da molboerne kom ind i købmandens køkken og så den store gryde, der kogte efter at den var taget ned, ville de købe den.

Illustrationer fra V. Fausbølls samling af molbohistorier fra 1862:

„Spegesilden og Aalen“

„Storken og Hyrden“

„Jerngryden og Manden,
som gik nedenom hjem“

Molboerne på det næste billede svarer heller ikke rigtig til vore forestillinger om molboer, for de minder mere om akrobater. Historien om molboerne, der ville spare rebet til kirkeklokken og prøvede at fungere som et levende reb ved at stå oven på hinanden, er som nævnt anbragt blandt noterne i Fausbølls bog, og den er ikke illustreret der. Derimod findes der hos Fausbøll en illustration til den mere kendte historie om mændene, der klatrede op på hinanden for at kunne trække det tørstige træsgrene ned i vandet, men Lars Møllers tegning minder på ingen måde om den.

Kompositionen på det tredje billede, som illustrerer historien om „Benene“, følger derimod nøje tegningen hos Fausbøll. Af mindre ændringer kan nævnes, at manden, som hjælper molboerne med at finde deres egne ben, på Fausbølls tegning er klædt på som en fin herre fra byen, mens han på Lars Møllers tegning ikke er klædt anderledes på end molboerne. Lars Møller har gjort stokken, ved hvis hjælp problemet bliver løst, faretruende lang.

På det fjerde billede, som hører til historien om „Kirkeklokken“, afbilder Lars Møller den samme situation, som er afbildet på tegningen hos Fausbøll, nemlig det øjeblik, hvor kirkeklokken lempes over bord, men Lars Møller har alligevel lavet en selvstændig tegning. Mens det hos Fausbøll er agterstavnen af båden, som vender ud mod læseren, så er det forstavnen hos Lars Møller. Manden, der står op i båden med åren, er anbragt henholdsvis i højre og i venstre halvdel af billedet. Og kirkeklokken, som skubbes i vandet, har henholdsvis

åbningen vendt mod højre og mod venstre. Man lægger også mærke til, at båden ligger højere på vandet på Lars Møllers tegning, og at der er mange flere mennesker i båden der.

Hvad historien om „Spegesilden og Aalen“ angår, så er det den sidste del af historien, som er illustreret hos Fausbøll, men Lars Møller har som nævnt også lavet en illustration til den første del af historien, hvor molboerne hælder spegesildene i vandet i håb om at få dem til at yngle. Molboerne er her stimlet sammen på en stor brygge, som ikke rigtig passer til et gadekær. Baggrunden har Lars Møller ladet være et nydeligt dansk landskab med træer og en kirke.

Hovedtrækkene på det sjette billede, som illustrerer den sidste del af historien, hvor molboerne lige har kastet ålen i havet for at straffe den, fordi de mener, at det er den, der har spist spegesildene, er de samme hos Fausbøll og hos Lars Møller. Båden ses fra siden, så den fylder tegningen ud på tværs, i baggrunden er et landskab med skyer over, og lige foran båden ser vi ålen sno sig i vandet med hovedet vendt mod venstre. Der er dog flere forskelle, hvad detaljerne angår. Lars Møller har således gjort mere ud af baggrunden ved at anbringe enkeltstående træer og to huse. Der er kun fem mennesker i båden hos Fausbøll, mens der er syv hos Lars Møller. Hos Fausbøll ses kun en enkelt åre, hos Lars Møller ser man yderligere to. Mændene hos Fausbøll bærer tre forskellige hovedbeklædninger, hat, kasket og strikket hue, hos Lars Møller kan man kun tydeligt skelne hatte og strikkede huer, mens én mand ser ud til at

være barhovedet. Båden ligger ligesom på billedet til „Kirkeklokken“ højere på vandet på Lars Møllers tegning end på Fausbølls.

Den syvende tegning, illustrationen til „Storken og Hyrden“, svarer ret nøje til tegningen hos Fausbøll. Af mindre forskelle kan nævnes, at Lars Møller har givet pisen længere snært. Hvad baggrunden angår, antydes der hos Fausbøll et bakket landskab til venstre og en bevoksning til højre, mens man hos Lars Møller kun ser marken fortsætte. En detalje som den, at byfogden har bare fødder i træskoene, kommer ikke frem på Lars Møllers tegning.

Det ottende billede er en illustration til historien om „Jerngryden og Manden, som gik nedenom hjem“. Kompositionen er i det væsentlige den samme som hos Fausbøll, men Lars Møller har alligevel ændret en hel del. Købmanden og katten er forsvundet. Det samme gælder hylden med lysestager og krukker over komfuret, men til gengæld har Lars Møller anbragt et køkkenbord og en tallerkenhylde i baggrunden til højre og fjernet bonden på stolen. Gryden, som det hele drejer sig om, er forstørret, og røgen fra ildstedet og dampen fra den kogende gryde er også blevet meget mere dominerende på Lars Møllers tegning.

Denne sammenligning mellem illustrationerne til molbohistorierne i Fausbølls danske udgave fra 1862 og illustrationerne til de grønlandske oversættelser i Atuagagdliutit fra 1865 viser, at Lars Møller har valgt flere forskellige fremgangsmåder. I et par tilfælde er der næsten tale om kopier af de danske

tegninger („Benene“ og „Storken og Hyrden“), i andre tilfælde har han forholdt sig mere frit til sine forlæg („Spegesilden og Aalen“ (billede nr. 6) og „Jerngryden og Manden, som gik nedenom hjem“), og endelig er der nogle motiver, som Lars Møller selv har udformet. Det gælder „Mavepølsen“ og „Kirkeklokken“, hvor han dog kan have fået visse ideer ved at se på illustrationerne i Fausbøll, mens tegningerne til „Spegesilden og Aalen“ (billede nr. 5) og „Rebet til Kirkeklokken“ må være lavet helt uden forlæg.

Resultaterne af denne lille undersøgelse kan overføres på Lars Møllers øvrige beundringsværdige indsats som illustratør i Atuagagdliutit og andre steder: han både kopierede, mere eller mindre frit, og lavede helt selvstændige tegninger.

Den fulde titel på den illustrerede danske udgave af molbohistorierne lyder:

„Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjæringer og tapre Bedrifter. Dem til Ære og andre til Lærdom og Fornøjelse udi Trykken befordret ved V. Fausbøll.“

Det udvalg af historierne, som er trykt i den danske læsebog, har kun titlen „Lystige Æventyr“, og tilsvarende har de grønlandske oversættelser kun følgende overskrift i Atuagagdliutit: „oḱalugtuat kuianartut (nûngme ajokîtigssat nugtigait ilîniarfingmingnîtitudlutik)“ d. v. s. „Muntre fortællinger (oversat af de vordende kateketer på seminariet i Godthåb)“.

Hele forordet er oversat til grønlandsk: „Blandt alle nordiske Folkefærd

er der intet, der fortælles flere Historier om, end Molboerne. De have fra gammel Tid af havt Ord for at være udmærket snilde og dristige, derfor høres ogsaa mangfoldige mærkelige Fortællinger om dem, af hvilke her til en behagelig Tidsfordriv de fornemste ere samlede.“

De enkelte historier mangler imidlertid overskrifter i den danske læsebog og tilsvarende også i den grønlandske oversættelse, hvor de kun er forsynet med et tal.

Molboerne kaldes på grønlandsk for „Molbôk“ i ental og „Molboet“ i flertal. Det forklares i en parentes, at „Molboet“ betyder „Molemiut“, d. v. s. „folk fra Mole“. I Danmark anses molboerne jo for at være hjemmehørende på Mols, selv om det -s, der afslutter stednavnet, ikke er med i betegnelsen „Molboer“. Den grønlandske forklaring går imidlertid først og fremmest ud på at vise, at „-boet“ (den grønlandiserede form af „-boer“) svarer til det grønlandske „-miut“.

Oversættelsen af historierne følger ret nøje den danske tekst i Hjorts læsebog. Det miljø, som molbohistorierne udspilles i, må nok have forekommet de grønlandske læsere i midten af det 19. århundrede meget fremmedartet, men det udelukker på ingen måde, at de kan have syntes, at historierne var morsomme. Illustrationerne har uden tvivl været en god støtte for teksten. Nogle vanskeligheder har der dog været i forbindelse med oversættelsen af ordforrådet, og ord som „Klokkeren“, „Herremanden“ og „Vangeled“ er helt udeladt.

„Gaardshunden“ oversættes med „kingmerssuak“, d. v. s. „den store hund“, men ellers er navne på dyr i flere tilfælde skiftet ud med navne på andre dyr. I stedet for „ko“ står der således „pûlukerssuak“, d. v. s. „den store gris“. Det synes der ikke at være meget vundet ved, for begge var fremmede husdyr.

„Spegesild“ er omskrevet til „angmassat tarajortigkat“, d. v. s. „saltede ammæssætter/lodder“. Det kan forklares med, at de små laksefisk, lodderne, i ældre tid blev kaldt „sild“ af danskere i Grønland. I dag kalder danskere dem som regel med låneordet „ammæssætter“.

„Aalen“ er erstattet af en mere velkendt fisk, „putôrugtok“, hvilket ifølge Kleinschmidts ordbog skulle være „en lille Fisk af noget over en Fingers Længde, som gerne følger med Lodderne (en Tobis?)“. Det passer ikke så godt sammen med billedet af den lange ål.

„Storken“ er på billedteksten oversat med „uterkiak“, hvilket betyder „en som vender tilbage igen“, d. v. s. at man har konstrueret et navn til denne store fugl, som var helt ukendt i Grønland. Det har været en betydelig fordel for læserne, at illustrationen til historien om storken, der skulle jages ud af kornmarken, giver et godt indtryk af dens udseende og størrelse. I selve historien følger der en parentes umiddelbart efter navnet, hvor det nærmere forklares, hvad det dækker over. Historien begynder således: „ilâne aussarmat kajûssagssat portusûngormata (nauvdlutik) uterkiássuak (tingmiak ungassorssuak) Molboet narssautânut pivok“, d. v. s. „Engang da det var sommer, og kornet var blevet højt (ved

at vokse), kom en stor uterkiak (en fugl, en stor ungassok) til molboernes mark.“ „ungassorssuak“ betyder „en stor en, som nødig vil skilles fra noget“. Begge de to grønlandske betegnelser refererer til storken som trækfugl, mens tilhængen „ssuak“ („stor“) siger noget om fuglens udseende. Det er betegnelsen „ungassorssuak“, som er blevet det grønlandske navn for „stork“. Det var også det navn, som Kleinschmidt benyttede i sin grønlandske zoologibog „ûmassunik“, som var udkommet et par år forinden i 1863, og det er formodentlig, fordi dette ord blev brugt i skolen, at det sejrede i det lange løb.

I de tidlige årgange af Atuagagdliutit fra begyndelsen af 1860'erne kan man finde ældre former for retskrivning repræsenteret, men det varede ikke længe, før der kom et enhedspræg over den retskrivning, der blev anvendt i bladet. Den retskrivning, der benyttes i molbohistorierne og i teksten under billederne, er den retskrivning, som Samuel Kleinschmidt havde udarbejdet de foregående år. At dette retskrivningssystem slog så hurtigt igennem, skyldes ikke bare, at de kateketer, som blev uddannet på seminariet i Godthåb og på den kateketskole, som den tyske herrnhutiske mission en overgang havde i Ny Herrnhut, indførte Kleinschmidts retskrivningssystem overalt i skolerne i Grønland. Men at det så hurtigt blev enerådende, og at så mange grønlændere i dag har så svært ved at opgive det til fordel for den nye retskrivning, som der findes en landsrådsvedtægt om fra 1973, og som nu anvendes i skolerne, skyldes nok for en stor del, at Kleinschmidts retskrivning

snart dominerede helt i Atuagagdliutit og fortsat gør det; kun børnesiden har de sidste par år været trykt med den nye retskrivning. Mængden af læsestof på grønlandsk var meget begrænset i Atuagagdliutits barndom, og folk var motiveret til at bruge deres læsefærdighed til at læse bladet med de spændende billeder. Det dobbeltsprogede Atuagagdliutit-Grønlandsposten er fortsat det mest læste grønlandske blad.

Man kan dog i molbohistorierne finde nogle mindre afvigelser i retskrivningen sammenlignet med de former, som er opført i Kleinschmidts ordbog, som udkom i 1871. I billedteksterne findes former som tangmågait, angneriardlutik og putôrugtók, mens de ifølge ordbogen bør staves: támaigait, áneriardlutik og putôrútók. Der står også angmássat mod ordbogens angmagssat og kigssumiardlugo mod kivssumiardlugo. I selve teksterne findes f. eks. formerne: násardlugit og sagssarpók, mens de ifølge Kleinschmidts ordbog skal staves nagsardlugit og savssarpók. Ammassætter er ikke i teksten stavet på samme måde som i billedteksten, men som i ordbogen: angmagssat.

Usikkerheden om hvordan de ord, der er nævnt her, skal staves, kan føres tilbage til dette, at selv om man ikke kan høre to forskellige lyde i de pågældende tilfælde, men kun én lang lyd, så har man gerne villet markere, at der i nogle tilfælde kan have været tale om to forskellige lyde, som engang er smeltet sammen til én. Men som de nævnte eksempler viser, har der altså ikke været fuld enighed om, hvilke lyde det drejede sig om.

Det kan tilføjes, at problemet er løst i den nye retskrivning på den måde, at man ved lange lyde simpelthen skriver det samme bogstav to gange (dog skrives et langt ng som nng og efter r skrives kun en enkelt konsonant), f. eks. tammaagaat, anneriarlutik, putoorutóq, ammassat, kigssumiardlugo, nassarlugit og sassarpoq. Det gør den nye retskrivning afgjort lettere at lære for grønlandske skolebørn sammenlignet med Kleinschmidts retskrivning.

Det er allerede nævnt, hvem der udførte oversættelsen af molbohistorierne. Det var eleverne på seminariet i Godthåb, som ved denne anledning optrådte som et oversætterkollektiv, uden at de enkeltes navne blev nævnt. I „Fortegelse over udgåede elever fra seminariet i Godthåb“ i det jubilæumsskrift, som blev udgivet i 1957 i forbindelse med seminariebygningens 50-årsdag, nævnes to elever, som fulgte undervisningen 1859–1865, Willads Boassen og Andreas Geråe, og fire elever som fulgte undervisningen 1862–1868, Johan Dahl, Anders Petersen, Eli Sivertsen og Julius Motzfeldt. Det er sandsynligvis dem eller nogle af dem, der har oversat molbohistorierne.

Forstanderen på seminariet var dengang missionær H. F. Jørgensen, som arbejdede i Grønland 1855–1869. Han var dygtig til grønlandsk, og det var ham, som gennemgik og udgav Kleinschmidts manuskript til „Den grønlandske Ordbog“ i 1871. Kleinschmidt virkede også selv som lærer på seminariet, og den tredje lærer var Rasmus Berthelsen, som tidligere er nævnt her i sin egenskab af redaktør af Atuagagdliutit.

Han kunne dansk, for han havde været på uddannelse i Danmark 1843–1847.

Dansk indtog dengang en meget beskeden rolle i uddannelsen på seminariet. Ideen med at have dansk som fag var ikke, at de færdigt uddannede kateketer skulle undervise børnene i dansk i skolen, men at de skulle have mulighed for selv at læse danske bøger, så de kunne udvide deres horisont.

Molbohistorierne har altså været benyttet i pædagogisk øjemed på seminariet. De studerende fik mulighed for at forene det nyttige med det behagelige, da de fik som opgave at oversætte et udvalg af molbohistorierne til grønlandsk.

Det som er bemærkelsesværdigt er, at denne indsats også blev til glæde for mange andre mennesker, fordi de færdige produkter blev gengivet i et massemedium som *Atuagagdliutit*, hvor Lars Møller påtog sig at lave passende illustrationer.

Set på baggrund af hvor fåtallig den grønlandske befolkning er, kan man godt undre sig lidt over, at seminarieelevernes indsats i selve studietiden, blandt andet som oversættere fra dansk til grønlandsk og fra grønlandsk til dansk, ikke i langt højere grad, end det er tilfældet, er kommet større kredse til gode.